

ПОПУЛІСТСЬКА ВИБОРЧА РИТОРИКА У ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ ЧЕХІЇ 2025 РОКУ

Політичні лідери завжди мали особливу місію щодо реалізації своїх намірів в певний період. І це періоди були доленосними для суспільства, особливо у виборчих кампаніях. Найчастіше це відбулося в гострі періоди - війн, військових конфліктів, зміні політичних режимів. І звичайно, вагому роль при цьому відігравав популізм, який був присутній у політичній риторичній еліти та її харизматичних лідерів. Однією з ключових рис феномену популізму слід вважати високий рівень персоналізації політичної діяльності, тісний зв'язок між поширенням та рівнем впливу популістського руху і особистістю його лідера. Ця особливість не є, звичайно, властивою винятково популізму, адже харизматичні лідери можуть висуватися на провідні 257
позиції, обстоюючи системи цінностей, далекі від популізму будь-якого латунку – консервативні, наприклад, або ж зробити кар'єру у межах впливових організаційних структур з потужною традицією, приміром, таких, як церква. Проте для популістського руху харизматичне лідерство майже завжди є обов'язковим елементом. З іншого боку, в умовах відкритої, публічної політичної боротьби популістські прийоми та риторика постають сильним, а часом і необхідним інструментом. Вдалим кейсом є парламентські вибори у Чехії і застосування популістської риторики в час виборів 2025 року.

Ключові слова: політична еліта, політичні лідери, популізм, політична риторика, демократичні цінності, політичний режим, політична система, інформаційні фейки.

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та дипломатичної служби Львівського національного університету імені Івана Франка, E-mail: kiyanka@i.ua; <https://orcid.org/0000-0002-3100-7796>.

² Кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародних відносин та дипломатичної служби Львівського національного університету імені Івана Франка, E-mail: mr.victorsychov@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0001-3371-9666>.

Populist electoral rhetoric in the 2025 Czech parliamentary elections

The political leaders have always had a special mission to realize its intentions in a certain period. And these periods were crucial for society. Most often, this happened in acute periods - wars, military conflicts, changes in political regimes. And, of course, populism played a significant role in this process, which was present in the political rhetoric of the elite and its charismatic leaders.

One of the key features of the phenomenon of populism is the high level of personalization of political activity, the close connection between the spread and level of influence of a populist movement and the personality of its leader. This feature is not, of course, unique to populism, as charismatic leaders can rise to prominence by advocating value systems that are far from populism of any kind - conservative, for example, or by making a career within influential organizational structures with a strong tradition, such as the church. However, for a populist movement, charismatic leadership is almost always a necessary element. On the other hand, in the context of open, public political struggle, populist techniques and rhetoric become a powerful and sometimes necessary tool. A successful case is the parliamentary elections in the Czech Republic and the use of populist rhetoric during the 2025 elections.

Keywords: *political elite, political leaders, populism, political rhetoric, democratic values, political regime, political system, information fakes.*

Постановка проблеми. Поняття популізму є найбільш поширеним явищем у сучасному демократичному політичному полі. Проте з кожним новим використанням цього терміну категорія популізму здається все більш заплутаною. Для деяких популізм є ворогом демократії. Для інших популізм є єдиною надією на демократичне спасіння в епоху нерівності та економічної глобалізації. У той час як одні підкреслюють хамелеонізм популізму, інші хочуть надати йому надто фіксованої природи. Часто зводяться до певного політичного стилю спілкування, який швидко переміщується з периферії в мейнстрім демократичної політики, популізм іноді ототожнюють із певною формою політичної мобілізації чи широкою антиелітарною орієнтацією. На думку одних, це небезпечна політика, інші тлумачать її як політику як таку.

Виборчі кампанії у країнах Центральної та Східної Європи на сьогодні є своєрідним маркером зрілості демократичних інституцій та можливостями для сталих змін у громадянському

суспільстві. А в час повномасштабної агресії росії стає зрозумілою аксіома, що російська пропаганда та дезінформація працює наповну, щоб дестабілізувати політичні інституції у даних країнах.

Яскравим кейсом популістської виборчої риторики було реалізовано у Чехії 2025 році. А саме у жовтні 2025 року в Чехії відбулися парламентські вибори, які ознаменували собою важливий політичний реванш популістських сил. Партія ANO, очолювана колишнім прем'єром Андреем Бабішем, здобула переконливу перемогу – приблизно 35 % голосів (Ahmed A., 2025). Цей результат говорить про те, що популістський проєкт Бабіша, який раніше вже мав владу, повертається з великим впливом.

Соціально-економічний контекст, в якому розгорталася кампанія, сприяв успіху ANO. Високі ціни на енергію, інфляція та зростаюча нестабільність змусили значну частину населення шукати прості й зрозумілі відповіді – і Бабіш, зі своїми гаслами «доступного житла», соціальної підтримки та економічного захисту, саме це й пропонував. Одночасно, він чітко критикував зовнішню залежність Чехії від інституцій ЄС, зокрема у питаннях оборони та фінансових зобов'язань. Популістський стиль Бабіша характеризується багатовекторною трансформацією: він поєднує економічні обіцянки з м'яким євроскептицизмом, апелює до «національного суверенітету» й демонструє готовність співпрацювати з правими, «сувереністськими» партнерами.

259

Ця тенденція має значні наслідки не лише для Чехії, а й для Європейського Союзу загалом. Перемога ANO може призвести до ослаблення чеської підтримки ініціатив ЄС – зокрема щодо кліматичної політики, міграції та фінансування. Також існує ймовірність, що Чехія буде більше орієнтуватися на союзи з іншими євроскептичними державами, такими як Угорщина, посилюючи структурні напруженості в рамках ЄС (McCarthy P., 2025). Крім того, популістські меседжі Бабіша, які апелюють до «простих людей» і критики «еліти», можуть підірвати довіру до європейських інституцій серед частини громадян.

Метою статті є аналіз популістських гасел і риторики в кампанії ANO на виборах 2025 року що дозволить зрозуміти особливості внутрішньої політичної динаміки Чехії, зокрема як важливий індикатор майбутньої європейської інтеграції або, навпаки, певного дистанціювання від сучасної європейської парадигми.

Виклад результатів дослідження. 3–4 жовтня 2025 року в Чеській Республіці відбулися чергові вибори до нижньої палати парламенту – Палати депутатів. У ході голосування громадяни обирали 200 депутатів строком на чотири роки в межах системи багатомандатних виборчих округів. До участі у виборах було зареєстровано 25 політичних партій та одну коаліцію.

Важливою інституційною новацією цього виборчого циклу стало запровадження можливості голосування поштою для громадян Чехії, які перебували за кордоном (приблизно 500 тис. осіб). Раніше для участі у виборах вони були змушені відвідувати дипломатичні установи, що суттєво обмежувало доступність електоральної участі. Загальна явка виборців становила 68,9%, що перевищило показник парламентських виборів 2021 року (65,4%), і свідчило про зростання політичної мобілізації електорату.

260 — Прохідний бар'єр до Палати депутатів становив 5% для політичних партій, 8% для коаліцій із двох партій та 11% для альянсів із трьох і більше політичних суб'єктів. За результатами голосування до парламенту увійшли такі політичні сили: ANO 2011 (34,5%), коаліційний блок SPOLU (23,3%), STAN (11,2%), Чеська піратська партія (8,9%), SPD (7,7%) та Motoristé sobě (6,7%).

Зазначені політичні актори продемонстрували істотну ідеологічну диференціацію від ліберально-прогресивних і центристських до правопопулістських та євроскептичних позицій, що відображає фрагментацію політичного спектра та зростання поляризації чеського суспільства.

Ключовими політичними акторами виборів у Чехії 2025 року виступала низка партій, які відображали широкий спектр ідеологічних позицій – від ліберально-прогресивних до правопопулістських і євроскептичних (The 2025 parliamentary elections in the Czech Republic ...).

Провідну роль відіграла політична сила ANO 2011 (Akce neprokojených občanů) – популістська партія під керівництвом мільярдера та колишнього прем'єр-міністра Андрея Бабіша. Заснована у 2011 році як центристський і формально проєвропейський рух, з часом вона еволюціонувала у бік більшої євроскептичності. У своїй програмі ANO 2011 критикує Європейський зелений курс і міграційну політику ЄС, акцентуючи на соціально-економічному порядку денному: відновленні економічного зростання, стримуванні цін на

енергоносії, зниженні пенсійного віку та податковому послабленні для бізнесу. У зовнішньополітичному дискурсі партія пов'язувала внутрішні економічні труднощі з надмірними витратами чинного уряду на підтримку України, а також ставила під сумнів амбітні оборонні зобов'язання в рамках НАТО, зокрема цільові показники щодо витрат на оборону.

Коаліційний блок «Spolu» (SPOLU) – правоцентристське об'єднання Громадянської демократичної партії (ODS) прем'єр-міністра Петра Фіали, партії TOP 09 та Християнсько-демократичного союзу – Чехословацької народної партії (KDU-ČSL). Блок дотримується фінансово консервативного курсу, орієнтованого на скорочення державного боргу та дефіциту бюджету, а також на модернізацію збройних сил. У зовнішній політиці SPOLU послідовно підтримує прозахідну орієнтацію Чехії, надання допомоги Україні та зміцнення оборонної спроможності в межах НАТО. Центральним наративом кампанії виступало протиставлення геополітичного вибору між євроатлантичною інтеграцією та потенційним зближенням із більш авторитарними моделями політичного розвитку.

261

Партія STAN (Starostové a nezávislí) («Старости та незалежні») позиціонує себе як центристсько-ліберальна сила, орієнтована на децентралізацію, посилення місцевого самоврядування та зменшення бюрократичного навантаження. Її програмні пріоритети включають антикорупційну політику, підтримку малого та середнього бізнесу, модернізацію освіти та державного управління, а також послідовне закріплення прозахідного зовнішньополітичного курсу Чехії.

Чеська піратська партія (Česká pirátská strana) представляє ліберально-прогресивний сегмент політичного спектра. Вона акцентує увагу на прозорості державного управління, захисті громадянських свобод, цифровізації державних послуг, антикорупційних заходах та модернізації освіти. У зовнішньополітичному вимірі партія підтримує поглиблення інтеграції в ЄС, посилення європейського виміру НАТО та збільшення інвестицій в оборонну сферу.

Партія SPD (Svoboda a přímá demokracie) («Свобода і пряма демократія») належить до праворадикального та євроскептичного сегмента. Під керівництвом Томію Окамури вона виступила за жорстку обмежувальну міграційну політику, критично ставиться до ЄС і НАТО та декларує необхідність референдумів щодо членства Чехії в таких організаціях. У зовнішньополітичному дискурсі SPD

займає антиукраїнські позиції, виступаючи проти продовження військової допомоги Україні та апелюючи до перегляду статусу українських біженців.

Партія *Motoristé sobě* («Автомобілісти за себе») сформувалася як правопопулістська сила з акцентом на опозиції до екологічної політики ЄС, зокрема Європейського зеленого курсу та заборони двигунів внутрішнього згоряння. Попри євроскептичні позиції, вона не заперечує необхідність підтримки України з боку ЄС. Її програмна платформа зосереджена на зниженні вартості життя, захисті національного суверенітету та пом'якшенні екологічного регулювання.

Партія ANO, очолювана Андреем Бабішем, залишається домінуючою силою в чеській політиці. Хоча її ідеологія не є чітко жорстко визначеною, ANO часто позначають як технократичний або популістичний проект, орієнтований на «людей проти еліти» (Dolezal K., 2025). У контексті 2025 року ANO апелює до соціально-економічної невизначеності: інфляції, зростання вартості життя, високих цін на енергію. За даними, ANO намагається балансувати між підтримкою України (видаючи її як стратегічну допомогу), але при цьому виступає проти значного підвищення військових витрат, ставлячи національні інтереси Чехії на перший план (Smith T., Zahradnicek-Haas E. 2025). Крім того, у передвиборчому циклі 2025 року Бабіш і ANO розглядають можливість коаліції з праворадикальними партіями, що демонструє їхню готовність до політичних альянсів із «антисистемними силами» заради здобуття влади.

Варто зазначити, що рух ANO виник як позасистемний політичний проект, який у стислі терміни зумів конвертувати фінансові ресурси свого засновника та суспільне невдоволення корупцією й економічними труднощами у значну електоральну підтримку. Його стрімке зростання відображає типову для популізму мобілізацію «антисистемного» електорату через апеляцію до розчарування традиційними політичними елітами.

На цій хвилі Андрей Бабіш швидко інтегрувався у вищі ешелони влади: у 2014 році він обійняв посаду міністра фінансів, фактично ставши ключовим актором уряду Богуслава Сobotки. Водночас його політична кар'єра супроводжувалася серією скандалів, кульмінацією яких стало звільнення у 2017 році на тлі звинувачень у зловживаннях, пов'язаних із проектом «*Čapí hnízdo*».

Характерною рисою популістської стратегії Бабіша стало «рамкування» таких звинувачень у дискурсивній логіці політичного переслідування. Використовуючи наратив віктимізації, він трансформував репутаційні ризики у політичний ресурс, позиціонує себе як жертву корумпованої системи. Така риторика виявилася ефективною: вже наприкінці 2017 року, після перемоги ANO на парламентських виборах, він очолив уряд.

Таким чином, політичний успіх Бабіша ілюструє класичний для популізму парадокс: актор, який декларує боротьбу з корупцією та «очищення» влади, водночас може використовувати антисистемну риторіку для легітимації власного сходження до влади, навіть за наявності серйозних звинувачень на свою адресу.

Партія SPD під керівництвом Томіо Окамури – це одна з найрадикальніших на чеській сцені. SPD відома своїм антиімміграційним наративом, жорсткою критикою ЄС та скептицизмом щодо глобалізації. У передвиборчій кампанії 2025 року SPD посилила свої гасла саме навколо безпеки, міграції та «суверенітету»: у їхніх заявах міграція формулюється як загроза, ЄС – як структура, що нав'язує неконтрольовані політики. SPD також критикує «зелений курс» ЄС – наприклад, різко протистоїть ініціативам з обмеженням викидів або переходом на екологічний транспорт.

Опозицію проти ANO і SPD становлять головним чином коаліційні центристські та помірковано праві партії. Наприклад, ця група представлена платформами, такими як SPOLU (об'єднання ODS, KDU-ČSL та TOP 09) (Dolezal K., 2025). Окрім них, важливу роль грає Чеська Піратська партія, яка традиційно акцентує на прозорості уряду, боротьбі з корупцією, діджиталізації та правозахисті, а також підтримує проєвропейську інтеграцію (Kdo jsme. (n.d.). Ці сили часто виступають як «бар'єр» проти зростаючого популізму – вони намагаються мобілізувати виборців, закликаючи до захисту демократичних інститутів, прав людини та міжнародної співпраці.

Серед ключових детермінант електоральної поведінки чеських виборців зазвичай виокремлюють структурні та поведінкові чинники, зокрема хронічно обмежений рівень довіри до інститутів державної влади (уряду та парламенту), домінування ціннісно-ідеологічних орієнтацій, а також стійку схильність віддавати

пріоритет внутрішнім соціально-економічним питанням над зовнішньополітичними сюжетами.

Передвиборчий період у відповідному виборчому циклі розгортався на тлі загострення суспільної поляризації та накопиченого невдоволення економічною динамікою, що посилювало запит на політичну альтернативу чинному урядовому курсу. У цих умовах змагання фактично набуло бінарного характеру між правлячим ліберально-консервативним блоком SPOLU на чолі з прем'єр-міністром Петром Фіалою та опозиційною силою ANO, очолюваною Андреем Бабішем, яка капіталізувала суспільні настрої через акцент на соціально-економічній критиці уряду.

Соціологічні опитування у відповідний період стабільно фіксували лідерство політичної сили ANO. Протягом літа 2025 р. її підтримка сягала близько 35%, тоді як восени коливалася в межах 29–32%. Натомість правляча коаліція «Spolu», яка об'єднувала центристські та правоцентристські партії ODS, TOP 09 і KDU-ČSL, не перевищувала рівня приблизно 22% (Right-wing populist..., 2025), що відображало зниження суспільної довіри до чинного уряду.

264

Ключовими чинниками електорального ослаблення провладних сил виступали економічні детермінанти, насамперед інфляційний тиск, а також політично чутливі фіскальні рішення, зокрема обмеження індексації пенсій у 2023 році. У сукупності ці заходи спричинили негативне сприйняття урядової політики значною частиною електорату, передусім серед старших вікових груп, тоді як молодші виборці залишалися менш політично мобілізованими, що додатково посилювало дисбаланс участі.

Третьою за рівнем підтримки політичною силою була правопопулістська та євроскептична партія SPD («Свобода і пряма демократія»), яка демонструвала близько 13% електоральної підтримки. Її потенційна роль як коаліційного партнера ANO відображала тенденцію до формування ситуативних популістських альянсів, об'єднаних критикою наднаціональних інституцій ЄС та скептичним ставленням до підтримки України.

Лідер SPD Томію Окамура репрезентував тип політичного актора, який поєднував економічний популізм із жорсткою антиміграційною та антиелітистською риторикою, що нерідко набувала конфронтаційного характеру. У межах інформаційного простору його висловлювання часто ставали елементом ширших

трансгосподарських інформаційних кампаній, зокрема тих, що поширювалися через проросійські мережі впливу, що додатково радикалізувало публічний дискурс.

Виборчий цикл 2025 року в Чехії розгортався в умовах глибокої соціально-економічної напруги, що створило сприятливий ґрунт для посилення популістської риторики. Одним із головних чинників стала інфляція, яка упродовж останніх років суттєво знижувала купівельну спроможність населення. Згідно з даними ВТІ 2024, Чехія пережила період значного зростання цін, що найбільше вдарило по домогосподарствах із низькими та середніми доходами (Czechia Country Report 2024). Додатковим тягарем стали енергоносії: через енергетичну кризу, посилену війною в Україні, вартість газу й електроенергії зростала швидше, ніж здатність держави компенсувати втрати вразливих груп. Усе це активізувало запит суспільства на швидкі, прості та нібито «ефективні» рецепти виходу з кризи – що є ключовим елементом популістського дискурсу.

Не менш важливою складовою стала проблема міграції. У 2025 році вона знову посіла центральне місце в політичних дебатах, а праворадикальна SPD Томіо Окамури, активно трактувала міграційні процеси як загрозу безпеці та культурній ідентичності Чехії. Риторика партії була спрямована на підсилення суспільного страху та невдоволення політикою Європейського Союзу, який у чеському публічному дискурсі часто подавався як інституція, що нав'язує власні рішення без урахування національних інтересів.

Значний вплив на політичну атмосферу мала і війна в Україні. Конфлікт став не лише зовнішньополітичним фактором, але і внутрішнім елементом мобілізації електорату. Частина партій, включно з ANO Андрея Бабіша, маневрувала на темі допомоги Україні, наголошуючи на необхідності обмеження військових витрат і пріоритетності «внутрішніх потреб» Чехії (Shkayev V., 2025). Така позиція підсилювала дискусії про втому суспільства від війни та сприяла формуванню наративу про бажаність «дипломатії замість конфронтації», що традиційно активно використовується популістами.

Енергетична криза, тісно пов'язана з наслідками війни та економічними дисбалансами в Європі, стала ще одним каталізатором політичного невдоволення. Зростання цін на енергію створило відчуття незахищеності та безпорадності серед значної

частини населення, що часто призводило до пошуку «винних». У популістських наративах ця роль традиційно відводилася Брюсселю – як символу зовнішнього впливу та бюрократичного управління економічними процесами.

Окремо варто відзначити кризу довіри до інституцій, яка стала ключовою складовою політичної динаміки перед виборами. Чеське суспільство дедалі глибше розділяється на два табори – урядовий та опозиційний – між якими зникає спільне інформаційне поле й взаємна довіра (Dolezal K., 2025). Ця емоційна та політична поляризація створює ідеальні умови для популістів, котрі звертаються до базових страхів, стереотипів та фрустрацій виборців, пропонуючи прості рішення на тлі складних структурних викликів.

У сукупності всі ці фактори сформували перед виборами 2025 року контекст, у якому популістські партії та їхні меседжі отримали максимальний резонанс. Економічна вразливість, безпекові побоювання, енергетична напруга, криза довіри та втома від зовнішніх конфліктів стали підґрунтям, що значно підсилювало популярність популістської риторики та формувало нову структуру політичної мобілізації в Чехії.

У виборчій кампанії Чехії 2025 року популістські сили – насамперед АНО Андрея Бабіша та праворадикальна SPD Томіо Окамури – активно використовували риторику, спрямовану на мобілізацію електорату через апеляцію до страхів, соціальної невпевненості та недовіри до наднаціональних структур. Одним із центральних меседжів стало твердження про необхідність «захистити чеські інтереси від Брюсселя», у межах якого ЄС зображувався як бюрократична інституція, що нав'язує рішення у сферах клімату, міграції та санкційної політики. Така стратегія формує образ «зовнішнього примусу» й підсилює відчуття загрози національному суверенітету.

Паралельно SPD просувала гасло «Стоп міграції / Чехія – для своїх», подаючи міграцію як загрозу безпеці та культурній ідентичності. Популістські партії послідовно пов'язували міграційні ризики з нібито неефективною політикою ЄС, конструюючи вибіркочку картину реальності, у якій міграція постає головним чинником соціальної та політичної нестабільності.

Важливим елементом риторики АНО став соціально-економічний популізм: обіцянки підвищення доходів, зниження податків і

розширення соціальних програм без чітких фінансових розрахунків. Такі меседжі протиставлялися політиці ЄС, який подався як інституція, що обмежує національний економічний маневр у кризових умовах. Не менш значущими були антикризові «прості рішення» – зокрема обіцянки швидкого зниження енергетичних цін або «дипломатичного завершення війни» в Україні. Такі формули створюють ілюзію простоти та досяжності швидких результатів у сферах, які насправді є структурно складними.

Популярність цих гасел пояснюється насамперед їхньою емоційною природою. Популізм апелює до базових відчуттів страху, тривоги та вразливості, які в Чехії були підсилені інфляцією, енергетичною кризою та невизначеністю, пов'язаною з війною. Простота комунікації робить популістські меседжі більш привабливими порівняно зі складною технократичною мовою урядових і європейських інституцій. Додатковим каталізатором їхнього поширення стали соціальні мережі: алгоритмічні системи TikTok, Facebook і YouTube винагороджують емоційний, поляризуючий контент, що дозволило ANO та SPD значно розширити свою аудиторію та підсилити електоральну мобілізацію.

267

Ефект таких гасел виходить далеко за межі однієї кампанії. Вони сприяють фрагментації політичного поля, підсилюють недовіру до інституцій ЄС і стимулюють перехід до короткострокових політичних рішень на національному рівні. Для Європейського Союзу це означає уповільнення інтеграційних процесів, посилення внутрішніх суперечностей та домінування безпеково-ізоляціоністських підходів. У зовнішній політиці та безпековій сфері наслідки особливо відчутні для України: частина політичних сил використовує соціально-економічні аргументи для обмеження підтримки Києва, ставлячи пріоритет внутрішніх витрат над міжнародними зобов'язаннями. Водночас сили, орієнтовані на стримування Росії, інтегрують підтримку України у власні безпекові стратегії, що формує суперечливий, але впливовий вектор європейської політики щодо регіону.

Зовнішня політика Чехії щодо України у 2025–2026 роках демонструє ознаки суттєвої трансформації, зумовленої приходом до влади уряду Андрея Бабіша та посиленням популістського впливу на формування стратегічного курсу. Незважаючи на формальне збереження підтримки європейських санкцій і окремих

форматів допомоги, загальна динаміка політики свідчить про поступове зміщення акцентів у бік скорочення прямої військової та фінансової участі, а також утвердження економічно прагматичного, транзакційного підходу.

Коаліційна конфігурація ANO–Motoristé–SPD зумовлює фрагментований і внутрішньо суперечливий процес ухвалення рішень. У той час як ANO та Motoristé схиляються до інструменталізації зовнішньої політики через призму витрат і вигод, що відповідає логіці популістського прагматизму, SPD репрезентує більш радикалізовану, критичну позицію щодо підтримки України. Така ідеологічна неоднорідність коаліції генерує напруження у виробленні політики, зокрема у питаннях військової допомоги та участі Чехії в ініціативах, пов'язаних із постачанням боєприпасів (The 2025 parliamentary elections ...).

268 — У ширшому контексті це відображає характерну для популізму тенденцію до переорієнтації зовнішньої політики на короткострокові національні інтереси, що супроводжується зниженням рівня стратегічної передбачуваності та послабленням узгодженості із колективними європейськими підходами.

Поточний зовнішньополітичний курс Чехії доцільно інтерпретувати як гібридну модель, яка поєднує елементи стратегічного хеджування та транзакційного підходу, характерного для сучасних популістських практик. З одного боку, офіційна Прага демонструє прагнення уникати відкритої конфронтації з партнерами по ЄС, не перешкоджаючи ухваленню колективних рішень щодо України, однак водночас обмежує власну залученість у їх імплементації. З іншого боку, простежується посилення транзакційної логіки зовнішньої політики, в межах якої підтримка України оцінюється крізь призму економічної раціональності та вузько визначених національних інтересів.

У публічному дискурсі прем'єр-міністра Андрея Бабіша ця стратегія корелює з типовими рисами популістської риторики, зокрема акцентом на пріоритетності внутрішньополітичного порядку денного, необхідності фінансової обережності у зовнішньополітичних витратах та скепсисом щодо реального впливу Чехії на перебіг війни. Водночас його висловлювання відображають обережне ставлення до перспектив військової перемоги України та орієнтацію на дипломатичні сценарії врегулювання конфлікту.

Перемога політичної сили ANO 2011 на тлі ослаблення позицій правлячої коаліції SPOLU відображала накопичене невдоволення частини електорату станом соціально-економічного розвитку країни та водночас підтверджувала домінування внутрішньополітичної проблематики над зовнішньополітичними пріоритетами в структурі виборчих уподобань. Подібна динаміка корелювала із загальноєвропейською тенденцією посилення позицій популістських акторів, які активно інструменталізують тематику російсько-української війни у своїх політичних стратегіях та комунікаційних кампаніях.

Вибори в Чехії засвідчили подальшу фрагментацію та поляризацію суспільних настроїв, у межах яких електоральний вибір дедалі частіше формувався як протиставлення між неліберальними популістськими силами та проєвропейськими демократичними акторками. Така конфігурація відбувалася на тлі відносного послаблення центристських політичних сил, що є характерною тенденцією для регіону Центральної та Східної Європи.

269

Унаслідок виборчих результатів у Чехії в регіоні Центральної Європи може посилитися динаміка євроскептичних настроїв, що потенційно створює додаткові виклики для досягнення консенсусу в межах Європейського Союзу та НАТО. Популістська риторика Андрея Бабіша у поєднанні з позиціями Віктора Орбана та Роберта Фіцо формує умови для ускладнення процесів ухвалення рішень у ЄС щодо низки стратегічно чутливих питань, включно з Європейським зеленим курсом, міграційною політикою, а також питаннями фінансової та військової підтримки України та її євроінтеграційних прагнень.

Водночас радикальна переорієнтація зовнішньополітичного курсу Чехії виглядає малоімовірною, що зумовлено поєднанням прагматичних інтересів політичного керівництва, високого рівня економічної та інституційної інтегрованості країни в структури ЄС, наявності внутрішньополітичних стримувальних механізмів, а також активністю опозиційних сил.

Перемога популістських політичних акторів, представлених у новому складі чеського парламенту, теоретично може призвести до перегляду обсягів, темпів або форматів надання військової допомоги Україні. Водночас ключовим стабілізуючим фактором залишаються безпекові інтереси Чехії та усталене сприйняття російської федерації

як джерела потенційної загрози, що продовжує визначати базові параметри двосторонніх відносин і може стимулювати збереження підтримки України, хоча й у модифікованих, більш обмежених або непрямих формах.

Таким чином, риторика кампаній виборів 2025 року перетворюється на визначальний фактор політичної динаміки Європейського Союзу. Емоційність і простота гасел виявилися більш ефективними за складні програмні документи або раціональні дискусії, що зміщує політичний дискурс у бік короткострокових рішень, орієнтованих на страхи й занепокоєння виборця. Це не лише впливає на внутрішню стійкість європейських демократій, а й визначає характер зовнішньої політики ЄС.

Висновки. Узагальнюючи, можна стверджувати, що Європа вступає у період глибших трансформацій, де політичні процеси стають менш передбачуваними, а ухвалення рішень – складнішим. Популістські й праворадикальні сили, отримавши нові електоральні аргументи, посилюють тиск на традиційні партії, змушуючи їх адаптуватися до нової логіки політичної конкуренції. Для ЄС такі зміни означають уповільнення інтеграційних процесів, ускладнення бюджетних і оборонних рішень, а також поглиблення дискусій щодо майбутнього розширення. Для України це створює одночасно виклики та точки можливостей: з одного боку – ризики зменшення підтримки й затягування переговорів щодо членства; з іншого – актуалізацію теми європейської безпеки, де роль України як форпосту стабільності стає дедалі очевиднішою для тих політичних сил, які розглядають РФ як стратегічну загрозу.

У результаті вплив виборчих гасел 2024 року виходить далеко за межі політичних кампаній. Вони формують нову конфігурацію європейської політики та визначають, у якому напрямі ЄС та його партнери, включно з Україною, рухатимуться в найближчі роки.

References:

1. Ahmed, A. (2025). Populist billionaire Andrej Babiš wins Czech parliamentary election [The Guardian]. <https://www.theguardian.com/world/2025/oct/04/populist-billionaire-andrej-babis-wins-czech-parliamentary-election>
2. Czechia Country Report 2024. (n.d.). [BTI Transformation Index]. <https://bti-project.org/en/reports/country-report/CZE>

3. Dolezal, K. (2025). Why Trouble Is Brewing in the Czech Republic [Journal of Democracy]. <https://www.journalofdemocracy.org/online-exclusive/why-trouble-is-brewing-in-the-czech-republic/>

4. Kdo jsme. (n.d.). [Česká pirátská strana]. <https://www.pirati.cz/lide/>

5. McCarthy, P. (2025). Czech Elections Confirm a Conservative Comeback in Europe: Why Andrej Babiš's Victory Matters for America and the Heart of Europe [The Heritage Foundation]. <https://www.heritage.org/global-politics/report/czech-elections-confirm-conservative-comeback-europe-why-andrej-babiss>

6. Right-wing populist Andrej Babiš is the Czech Republic's new prime minister: should Ukrainians be worried? https://24tv.ua/geopolitics/vibori-chehiyi-2025-reyting-kandidati-hto-takiy-andrej-babish_n2926775

7. Shkayev, V. (2025). Elections in the Czech Republic: Populist victory and possible problems for Ukraine [Intent]. <https://intent.press/en/publications/politics/2025/poland-ukraine-reconciliation-or-confrontation/>

271

8. Smith, T., & Zahradnicek-Haas, E. (2025). Czech election 2025: Where parties stand on 6 issues that could reshape daily life [Expats.cz]. <https://www.expats.cz/czech-news/article/czech-election-2025-where-parties-stand-on-6-issues-that-could-reshape-daily-life>

9. The 2025 parliamentary elections in the Czech Republic: post-election turmoil and its implications for Czech-Ukrainian relations. <https://prismua.org/23568-2/>

10. The 2025 parliamentary elections in the Czech Republic: results and implications for the country's political direction. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/parlamentski-vybory-v-chehiiyi-2025-pidsumky-ta-znachennya-dlya>